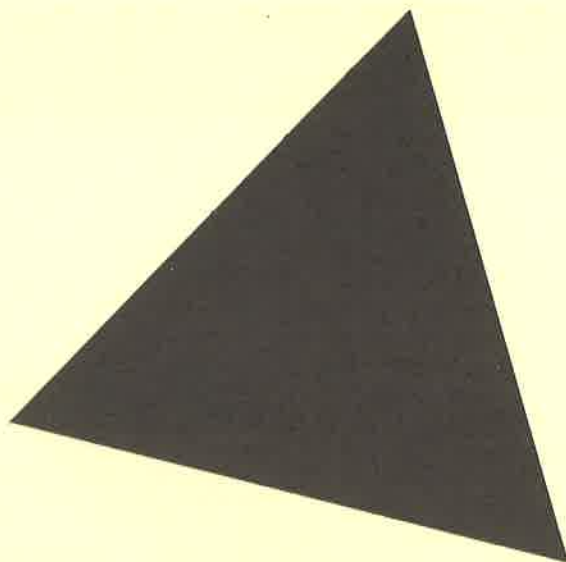

EDUCACIÓ I SERVEIS SOCIALS: L'EDUCADOR SOCIAL

1. Les distintes denominacions

Per començar hem de dir que és un tant difícil parlar d'una professió que no existeix, o més ben dit, que no ha aconseguit encara la legitimitat acadèmica que seria desitjable. No és el motiu del present article profunditzar dins l'ampli espectre de denominacions (educador de carrer, educador de medi obert, vius, històricament i etimològica no és el mateix, animador sociocultural, educador de temps lliure, etc.), corresponents a parells però no iguals perfils professionals. A hores d'ara, després de la línia iniciada per l'estament universitari (Varis 1988) de racionalitzar el tema, ja es parla d'Educador Social, a nivell de diplomatura acadèmica de Ciències de l'Educació. No creim necessari doncs, insistir nosaltres en aquest aspecte.

En realitat, el que pretenem és (com diria un company de feina) introduir un poc d'entropia positiva, dins el confús mapa de professions i alternatives vinculades al treball social i, més concretament, al que podem anomenar **desenvolupament comunitari i educació social** a la part forana, dins el sector d'infància i joventut, aportant ara per ara una mena d'esborrall o d'introducció a la feina de l'Educador Social, des de serveis complementaris sense entrar a profunditzar en metodologies i programes d'intervenció.

L'article no parla per això, del treball de l'Educador dins altres sectors d'edat, la participació de psicòlegs i pedagogs en el tema, les funcions dels serveis especialitzats on s'ubiquen els distints professionals, etc., ja que això són qüestions que una per una es mereixerien varis articles.

2. El marc ecològic de l'Educació

Des d'una perspectiva ecològica (sistemàtica), i atenent el voluntarisme formatiu i les estructures dels espais educatius, podem parlar en un sentit ample d'Educació, segons la següent classificació: **Educació Formal** (escola), **Educació No Formal** (tot allò que no forma part dels currículums escolars però persegueix una finalitat explícitament educativa) i **Educació Informal** (totes aquelles situacions que essent educatives, és a dir, que contribueixen a modificar les actituds i comportaments, no parteixen d'un agent educatiu explícit, amb un voluntarisme educatiu, sinó que formen part de les relacions humanes en comunitat).

Si tenim això present veim que tant en el camp de l'Educació No Formal com a la Informal, a part de la família (primer espai socialitzador i per tant educatiu), existeixen moltes entitats i institucions que ocupen un lloc, a vegades amb duplicitat de funcions:

Clubs d'Esplai i Joves, Centres Culturals, activitats extraescolars, AAVV, Associacions de la Tercera Edat, Centres diurns, Centres d'Informació Juvenil, Serveis Socials, Centres Esportius... Hi ha doncs una línia directa que uneix la capacitació (educació) amb l'assistència (satisfacció de les necessitats bàsiques), de forma que en la realitat es troba íntimament lligada, la influència dels currículums escolars, amb les activitats del lleure i la relació social i el tractament concret de problemàtiques de caire social i familiar.

Es tractaria en definitiva de l'idea de **sistema educatiu integrat**. Sistema, perquè hi ha un conjunt d'elements (recursos, en serveis socials), que s'interrelacionen segons una finalitat comuna (concepte de teologia: Colom 1982); educatiu, perquè tots aquests elements, a part d'altres objectius més o menys explícits, prenen part en aquesta equifinalitat educativa i integrat, perquè es consideren accions i serveis units i coordinats per la coherència que els dona la seva utilització educativa.

3. La funció dels Serveis Socials

Des d'aquesta perspectiva, quan en els centres d'atenció primària es planteja la necessitat quasi bé orgànica (imperial) d'atendre no tan sols, problemes, sinó de fer prevenció, ens trobam que prevenció és sinònim d'educació. Amb aquesta realitat dispersa i la no assumptió (d'una forma plena, almenys) d'aquest sentit de sistema educatiu integrat per part dels professionals que treballam aquesta àrea, succeeix que:

- És des dels centres d'atenció primària des d'on s'impulsa, quasi bé sempre, els projectes de coordinació (compactació) amb els professionals d'altres serveis.

- No hi ha límits clars a nivell de responsabilitats a l'hora de plantejar una coordinació. (Pot un centre de serveis socials, promoure activitats de dinamització sociocultural): és seu el paper d'impulsar programes de salut per vells, dinamització d'APAS, cursos d'alfabetització, etc.).

El que és cert, és que la primera idea esmentada implica consegüentment, el plantejament de la segona.

A hores d'ara, pareix fora de tota discussió, el fet que els professionals que estam més a prop de la gent (co-

neixement de les seves necessitats), per funcions i estructura organitzativa, són els dels centres de serveis socials. Així les coses, pensam que hi ha una responsabilitat, massa vegades tan sols implícita, que fa necessària la comunicació des dels serveis socials, als altres serveis, ja que el tractament de problemàtiques individuals genera immediatament, necessitats de prevenció/integració comunitària. **A partir d'aquí hi ha dues línies complementàries de treball:**

1. Articulació institucional com a racionalització dels recursos (salut, educació, cultura, joventut, serveis socials, etc.) plantegen el que hauria d'ésser un marc programàtic comú.

2. La coordinació a nivell de tècnics, segons projectes específics, a on, sense perdre de vista quin és el paper de cadascú, es determina, més ràpidament, la col·laboració per resoldre problemes, i fer prevenció, cercant fórmules adaptades a la realitat. Així, es pot entendre, pensam, que des dels serveis socials s'impulsin projectes de prevenció dels problemes sanitaris, dinamització cultural, complementació a les escoles, etc., sempre amb la filosofia i la necessitat de compactació i des del punt de vista de les repercussions socials i familiars; orientant i potenciant aquest segon punt, les línies de treball del primer.

4. L'Educació Social des dels Municipis

Vegent que tant a l'escola com a la família hi ha uns responsables educatius explícits (mestres i pares) i tenint en compte de cada vegada més la importància que té el lleure en la socialització del nin, es fa patent la necessitat de professionals que treballin dins aquest espai, per instrumentar la possibilitat individual del nin per poder accedir a espais de socialització optimitzants pel seu desenvolupament personal.

Si reprenem el binomi prevenció = educació veim la necessitat d'«assegurar» un ample espectre de dinamització sociocultural als pobles per tal de poder intervenir en aquelles situacions de problemàtica socio-familiar del nin.

L'estratègia de treball a nivell preventiu se'ns presenta clara:

El suport a la creació i promoció d'organitzacions possibilitadores d'espais socialitzants.

La prioritització de les iniciatives edu-

catives necessàries, treballant directament amb nins, joves i pares (com a vincle participatiu del procés).

La primera línia de treball demana com a prioritari (almenys a la comarca d'Inca) la introducció/participació dels treballadors dels centres de serveis socials dins la dinàmica comunitària.

Això vol dir, el mutu coneixement entre serveis socials / entitats i institucions que permeti i potencii, fins i tot, un treball conjunt cap a l'anàlisi de necessitats a cada poble i consegüentment la realització de programes d'intervenció.

Dins aquest ordre de coses podem parlar d'una tasca complementària entre T.S. i Educador Social a l'hora de coordinar iniciatives d'interés comunitari, que es concreta fonamentalment, en l'assessorament sobre gestió i organització de recursos per part de l'A.S. i l'assessorament i suport a l'hora de plantejar activitats concretes d'animació socio-cultural per part de l'Educador aportant el coneixement directe de les necessitats/alternatives a nivell d'infància i joventut.

L'actuació de l'Educador, pel que fa al treball directe se'ns presenta amb un doble vessant:

La intervenció preventiva de marginació social, sobre grups concrets i amb projectes concrets.

La detecció de necessitats, i viabilitat de creació de nous recursos d'animació, a partir del seu treball previ amb els usuaris potencials, de manera que es promoció la constitució de casals d'infants i joves, grups associatius, tallers, etc. i que es garanteixin models comunitaris participatius, en l'organització i administració del propi lleure. (Concepte d'Animació Sòcio/Cultural enfront Difusió Cultural. Varris 1988).

Segons tot això podríem definir el següent àmbit funcional:

A) Coneixement efectiu dels recursos d'animació i dinamització cultural. (El que implica una relació personal i constant amb ells). Vol dir efectiu, que l'Educador ha de conèixer les possibilitats educatives de cada associació o grup que des del centre de serveis socials es considera com a recurs, i utilitzar-les tan sols en la mesura que sigui adient a les seves possibilitats, establint i concretant uns criteris de relació. Els participants d'aquelles associacions que tenen objectius concrets com un equip esportiu o un col·lectiu cultural, no tenen per què assumir objectius explícitament formatius. És tas-

ca del professional el plantejar objectius dins l'àrea formativa cercant recursos que puguin conjunturalment assumir aquesta funció.

B) Coneixement directe de la població infantil i juvenil, i la seva realitat social on viuen.

C) Planificació i realització de projectes d'intervenció, referits tant a donar suport als recursos d'animació socioculturals ja creats com als nous grups associatius que sigui possible crear. Serien funcions d'organització, d'establir un marc normatiu regulador de les accions, d'ajudar a aplicar els acords que es formulin, etc.

D) Actuacions formatives dirigides directament a nins i joves:

- Oferint un marc d'educació de pautes de comportament social adequades, contemplant els aspectes de prevenció i reinserció social.

- Articulant la necessitat de participació en l'organització i autoadministració del propi lleure per part dels nins i joves.

5. L'Educador Comarcal

Quan parlem de problemàtica social, d'un infant o jove en concret, no hi ha cap dubte que la intervenció a plantejar ha d'esser coordinada, i en tres àmbits distints: família, escola i carrer.

Des de l'òptica d'equip comarcal hi ha un «especialista» en actuar dins l'últim àmbit esmentat:

L'Educador Especialitzat.

Coordinat amb el pedagog i psicòleg de l'equip, l'educador és responsable de dur endavant la part de la intervenció que persegueix uns objectius, clarament centrats en el camp social (ajustats al tractament concret de les problemàtiques individuals). Ara per ara no hi ha cap educador municipal, o el que és el mateix, no hi ha cap professional responsable d'impulsar i coordinar els considerats recursos socials necessaris (majoritàriament, recursos de lleure), excepte, el treball indirecte amb les entitats que pugui fer el Treballador Social. Succeeix doncs, que en els municipis més o menys grans, on comença a haver-hi circuits de relacions socials en risc de marginació i un mapa de recursos dispers i normalment insuficient, el treball de l'Educador Comarcal, es troba bastant limitat per la seva capacitat d'influir o modificar la realitat ja que ha d'assumir, en la mesura de les seves possibilitats i la seva ubicació, una do-

ble funció: 1) aglutinar el coneixement i la relació amb els recursos i 2) promocionar la creació de nous recursos tant des del projectes de prevenció com de tractament de casos. (Si en un moment donat no hi ha cap activitat/organització adient, les necessitats de problemàtiques específiques que se presentin, haurà de promocionar-les ell mateix).

Si capgiram l'idea i passam a observar les funcions de l'Educador a nivell municipal (estam sempre parlant del que coneixem, la comarca d'Inca), ens adonam que es trobaria immers en projectes comunitaris concrets, desenvolupant un treball general d'animació sociocultural com a treball preventiu, la qual cosa li dificultaria assumir casos i objectius concrets segons problemàtiques especials individuals, dins el grup i la família. No pot, un mateix professional, intentar mantenir un coneixement i una intervenció cap a la dinamització d'un municipi i a la vegada, condicionar el seu treball de globalitat amb el tractament d'un grup reduït que exigeix una atenció constant, de tractament no tan sols a nivell de grup, sinó a nivell d'individu, família i escola.

Per altra part, si concentra els seus esforços en el tractament de grups reduïts es pot trobar amb l'incongruència de no tenir a on integrar-los com a tasca paral·lela d'inserció, ja que no hi ha cap professional que li garantitzi una tasca rigurosa i estable a nivell preventiu o de reinserció. Se'ns apareix com necessària doncs, l'existència de les dues figures professionals, en les distintes ubicacions a on estan.

Tornant al principi, al tema de la nova diplomatura de Educador Social, podríem parlar d'Educador Social, amb l'especialitat (sempre teòrica, per ara) d'Animació Sociocultural als municipis i Educador Social amb l'especialitat de Educació Especialitzada, a comarca.

No vol dir això, que l'Educador Municipal no treballi aspectes individuals i/o familiars i/o escolars amb els infants, ni que l'Educador Comarcal no ho faci comunitàriament. Hi ha d'haver una complementació constant entre els dos professionals, tant a nivell d'informació com d'assessorament i suport en les seves intervencions. D'aquesta forma l'Educador Comarcal, pot treballar aspectes concrets de grups específics, dins organitzacions i activitats promocionades des del municipi, així com aportar una visió co-

marcal del treball amb problemàtiques comunitàries i municipals, al mateix temps que l'Educador Municipal fa un seguiment i actua amb la mateixa orientació que l'altre, dins cada cas individual que participa al seu comunitari.

Es tracta en definitiva, d'assegurar una acció eficaç des de la línia que comença amb l'escola, passa per l'educació social (animació sociocultural com a mètode), continua amb la prevenció específica i el tractament de problemàtiques i acaba amb la reinserció.

**Manuel Vilar
Jaume Mateu
(EMC Inca)**

Bibliografia relacionada amb el tema:

(Colom 1982): «*Teoría y Metateoría de la Educación*».

Trillas, México D.F.

(Colom 1987): «*Modelos de Intervención Socioeducativa*».

Narcea, Madrid.

(Franch. J. 1985): «*El lleure com a projecte*».

Generalitat de Catalunya. Barcelona

(Sureda 1986): «*Contribución a los estudios educativo-ambientales. Bases para una pedagogía ambiental*».

Universitat de les Illes Balears.

(AAVV 1984): «*Dos anys de tractament en llibertat: criteris d'actuació*».

Document Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Direcció General de Protecció i Tutela de Menors. Servei d'Acció Preventiva i d'Atenció no Institucionalitzada.

(AAVV 1985): «*Tornem a casa. Convenis amb Ajuntaments per a la atenció a la infància i la joventut*».

Diputació de Barcelona. Servei de Serveis Socials.

(AAVV 1986): «*El lloc de l'esplai en un futur pròxim: opció social. Notes per a un debat*».

(AAVV 1987): «*Jornades sobre la formació d'educadors i agents socioculturals*».

Document Jornades convocades per la Generalitat de Catalunya, Ministeri de Cultura, Ajuntament de Barcelona, Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona.

